

HÜSEYİNZADE ALİ'YE SAYGI

Aydınlık Dergisi, 20 Nisan 2008

Yıldırım Koç

Günümüzde sendikacılık hareketinde tartışılan veya tartışılması gereken önemli konulardan biri, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının ve sendikalarının emperyalist sömürü konusundaki tavrıdır. Emperyalist ülkelerin sosyalistlerinin de tavrı aynıdır. Bu konuda önemli belgelerden biri, 1-7 Eylül 1920 tarihlerinde Bakü'de toplanan Birinci Doğu Halkları Kurultayı'nın sonunda yayımlanan **“Avrupa, Amerika ve Japonya'nın İşçilerine Doğu Halkları Kongresi'nin Çağrısı”** belgesidir. Bu çağrıda Bakü Doğu Halkları Kongresi, emperyalist ülkelerin işçilerine şöyle sesleniyordu:

“Bizim yaralarımızı görmediniz; bizim keder ve yakınma dolu şarkılarımızı duymadınız; bizim insan değil de sığır olduğumuzu söylediklerinde, kendi zalimlerinize inandınız. Sizler ki kapitalistlere köpeklik ediyordunuz; bizi kendi köpekleriniz olarak gördünüz. Çinli ve Japon köylüler, köylerinden sizin kapitalistleriniz tarafından çıkarıldığında ve bir ekmek parçasının peşinde sizin ülkenize geldiğinde, Amerika'da bu gelişti protesto ettiniz. Ortak kurtuluş davası için sizinle birlikte nasıl mücadele edeceklerini onlara öğretmek için onlara kardeşçe yaklaşmak yerine, bizim cehaletimiz nedeniyle bizi reddettiniz; bizi hayatınızın dışına ittiniz; bizim, sendikalarınıza katılmamıza izin vermediniz. Sosyalist partiler kurmuş olduğunuzu, bir uluslararası işçi örgütü oluşturmuş olduğunuzu duyduk; ancak bu partiler ve bu Enternasyonalin bizim için yalnızca söyleyecek sözcükleri vardı; İngiliz askerleri bize Hindistan'ın kentlerinde ateş ettiklerinde, Avrupa kapitalistlerinin birleşik güçleri bize Pekin'de ateş açtıklarında, Filipinler'de ekmek talebimize Amerikan kapitalistlerine kurşunla yanıt verildiğinde, (bu partilerin ve bu Enternasyonalin) temsilcilerini bizim aramızda görmedik. Ve bizden bazıları, tüm dünyanın emekçilerinin birliği için kalpleri çarparak, sizin Enternasyonalinizin eşliğinde durup, pencerenin demirlerinden içeri baktıklarında, lafta bizi eşitlerinizmiş gibi kabul etseniz de, bizim gerçekte sizler için aşağı bir ırk olduğumuzu gördüler.”¹

Böylesi bir tavrı 1917 yılında Hüseyinzade Ali göstermiştir.

Hüseyinzade Ali (Ali Turan), İttihat ve Terakki'nin kurucularından ve ilk Türkçülerdendir. 1864 yılında Baku'nun Salyan kasabasında doğdu. Petersburg Üniversitesi'nde fizik ve matematik bölümünü 1889 yılında bitirdi. İstanbul'a gelip, askeri tıbbiyeye girdi ve oradan da mezun oldu. 1903 yılında yeniden Kafkasya'ya döndü. Orada gazete çıkardı. 1910-1918 döneminde İttihat ve Terakki'nin merkezi umumi üyeliği yaptı. 1917 yılında da Akil Muhtar ve Nesim Muslih'le birlikte Stokholm'de toplanan milletlerarası sosyalist kongresine gönderildi ve bu toplantıda önemli bir tebliğ sundu. 1942 yılında Türkiye'de ölen Hüseyinzade Ali'yi saygıyla anmamızın nedenlerinden biri, bu tebliğde dile getirdiği görüşlerdir.

Hüseyinzade Ali, 14 Temmuz 1917 günü Stokholm'deki kongrede yaptığı konuşmada, Avrupa'daki sosyalistlerin “sosyalistlik iddiasına rağmen kapitalist zihniyet içinde kaldığını” ifade ediyor; emperyalizmin Türkiye'ye yönelik saldırılarını dile getiriyor. Konuşmanın bir bölümü aşağıda sunulmaktadır:²

“Kapitalist emperyalizmin savaşta meydana çıkardığı problemler arasında Türk meselesi dikkatle ele alınmağa değer. Sosyalistlerin bir kısmı kapitalist dünyanın islam alemine karşı aldığı tavrı benimsemektedir. İngiltere'deki Labour Parti, Türkiye'nin gelecekte milletler cemiyetinden çıkarılmasını istemektedir. Yani sosyalistlik iddiasına rağmen kapitalist

¹ “You, who were dogs to the capitalists, saw us as your own dogs.” “Appeal of the Congress of the Peoples of the East to the Workers of Europe, America and Japan,” **Congress of the Peoples of the East, Baku, September 1920, Stenographic Report**, New Park Publications, 1977.

² Ülken, Hilmi Ziya, **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Cilt 1, Selçuk Yay., Konya, 1966, s.437-8.

zihniyet içinde kalmıştır. Halbuki onların bu peşin hükümlerden kurtulmaları lazımdı. Müslüman düşmanlığı, Türk düşmanlığı bu peşin hükümlerin başında gelir. Alman ve Fransız sosyal demokrasi partilerinin çoğunda bu peşin hükümler devam etmektedir. 1908 Türk inkılabı bu sakat dünya görüşünü ortadan kaldırmak gayesini gütmekte idi. İmparatorluk unsurları arasında eşit haklara göre hür bir düzen kurmaya doğru gidiyordu. Fakat emperyalist dünya Türkiye'ye bir dakika nefes aldırmadı: İtalya sebepsiz Trablus'a saldırdı. Avrupa hazırlanmaya vakit bırakmamak için Balkan savaşını icad etti. Sosyalistler arasında yalnız büyük Jaures Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının sosyalist idealine aykırı olduğunu gördü. Eğer Jaures trajik bir surette ölmemiş, Stokholm kongresinde bulunmuş olsaydı bu çok yaygın olan Türk düşmanlığı ile mücadele ederdi. Çünkü o Türkiye'nin muhafazasının ve bağımsızlığının Doğu'da barışı devam ettirmek için biricik teminat olduğuna kani idi. Türklerin dünya savaşına girmeleri de emperyalist saldırıların doğurduğu bir emri vaki olmuştur. Çanakkale zaferi emperyalist dünyanın ilerlememesi için bir baraj olmuş ve bu büyük hadise Doğu milletlerinin uyanmasına imkan hazırlamıştır.”

Hüseyinzade Ali'nin Avrupa sosyalistleri konusunda 91 yıl önceki tespitleri bugün de aynen geçerlidir. Kendisini saygıyla ve rahmetle anıyorum.